

Tieslietu ministrija

Brīvības bulvāris 36, Rīga, LV-1536; tālr.: 67036801, 67036716, 67036721; fakss: 67210823, 67285575;
e-pasts: tm.kanceleja@tm.gov.lv; www.tm.gov.lv

Rīgā

14.07.2020 Nr. 1-22.1/2373

Pēc pievienotā saraksta

Par administratīvās atbildības regulējuma izmaiņām un intertemporālo piemērojamību

Vairākus gadus ilgsī administratīvās atbildības reforma ir noslēgusies, un 2020. gada 1. jūlijā spēkā stājās Administratīvās atbildības likums (turpmāk – AAL), aizstājot Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksu (turpmāk – LAPK). Pateicamies tiesu varas pārstāvjiem par aktīvu līdzdalību reformas norisē!

Viena no redzamākajām atšķirībām ir tā, ka šobrīd administratīvie pārkāpumi, par tiem piemērojami sodi un amatpersonu kompetence administratīvo pārkāpumu procesā iestādē ir noteikta attiecīgo nozari regulējošajos likumos vai pašvaldību saistošajos noteikumos. Būtiskas izmaiņas skārušas arī ierasto administratīvo sodu sistēmu (atteikšanās no administratīvā aresta, atteikšanās no konfiskācijas kā soda veida, izmaiņas papildsodu veidu regulējumā). Ne tik pamanāmas normatīvajā regulējumā, bet ne mazāk svarīgas, ir administratīvās atbildības izpratnes un piemērošanas pieejas pārmaiņas, kas lielākoties norādītas politikas plānošanas dokumentos, likumprojektu sagatavošanas dokumentos vai juridiskajā literatūrā.

Šīs un citas izmaiņas prasīs īpašu rūpību, pārejas posmā vienlaikus piemērojot LAPK un jaunās administratīvās atbildības sistēmas normatīvo regulējumu. Tiesību normu intertemporālā piemērojamība, tostarp labvēlīga likuma atpakaļejošais spēks, attiecas arī uz administratīvā pārkāpuma lietas izskatīšanu pirmās instances tiesā un apelācijas instances tiesā, pat ja jaunais regulējums stājies spēkā pēc lietvedības iestādē pabeigšanas.¹ Lai iespējami atvieglotu šo uzdevumu, Tieslietu ministrija ir apkopojusi informāciju par tām reformas laikā notikušajām izmaiņām administratīvās atbildības sistēmā, kas varētu ietekmēt tiesību normu piemērojamību laikā.

I. Procesuālo un materiālo tiesību normu piemērojamība laikā

AAL un nozaru likumos ir ietvertas gan materiālas, gan procesuālas tiesību normas. Ir svarīgi noskaidrot katras piemērojamās tiesību normas raksturu, lai pareizi noteiktu to piemērojamību laikā. Attiecībā uz procesuālā regulējuma izmaiņām nereti tiek attiecināti specifiski intertemporālo tiesību principi.²

AAL pārejas noteikumu 2. punkts noteic: "*Procesuālās darbības, kas līdz šā likuma spēkā stāšanās dienai uzsāktas saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksu, tiek arī*

¹ Ja likums, ko piemērojusi iestāde, pēc tam ir grozīts, tiesai šie grozījumi ir jāņem vērā. Tas pats attiecas uz apelācijas instances tiesu un likuma grozījumiem pēc pirmās instances tiesas nolēmuma. Sk.: Leja M. Krimināltiesību aktuālie jautājumi un to risinājumi Latvijā, Austrijā, Šveicē, Vācijā. Noziedzīga nodarījuma uzbūve; cēloņsakarība; vaina; krimināltiesību normu interpretācija un spēks laikā. I daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2019, 350.–354. lpp.

² Onževs M. Tiesību normu laika aspekti tiesiskā un demokrātiskā valstī. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2016, 60. lpp.

pabeigtas kodeksā noteiktajā kārtībā. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa normas piemērojamas līdz attiecīgās administratīvā pārkāpuma lietvedības stadijas pabeigšanai (lietvedība iestādē, tiesā vai izpilde)." Šī norma, tāpat kā vairums citu AAL pārejas noteikumu un AAL 4. panta ceturtā daļa, attiecas tikai uz procesuālo tiesību normu piemērošanu laikā.³ Tā nekādā veidā neietekmē to, kura materiālo tiesību norma (piemēram, normas, kas notiec administratīvos pārkāpumus un pat tiem piemērojamos sodus) ir piemērojama. Ir pilnībā iespējams, ka nozares likumā noteiktā atbildība par kādu administratīvo pārkāpumu tiek piemērota LAPK noteiktajā lietvedības procesuālajā kārtībā, un otrādi – LAPK paredzētā administratīvā atbildība tiek piemērota AAL noteiktajā kārtībā. Piemēram, pārkāpums ir izdarīts pirms AAL spēkā stāšanās, nozaru likumā esošajam regulējumam nav konstatējams atpakaļejošs spēks un lietvedība iestādē šobrīd ir pabeigta LAPK noteiktajā kārtībā. Savukārt administratīvā pārkāpuma lietas izskatīšana tiesā notiks AAL noteiktajā kārtībā, bet pārkāpuma esību noteiks LAPK materiālās tiesību normas.

Materiāltiesisko normu piemērošanas principi ir ietverti AAL 4. panta pirmajā, otrajā un trešajā daļā. Tomēr likumdevējs nebūt nav atrisinājis visus jautājumus, kas saistīti gan ar procesuālo tiesību normu (piemēram, pierādīšana, noilgums, citi procesa pamatjautājumi, kas nav tieši saistīti ar konkrētu procesa stadiju), gan materiāltiesisko normu piemērojamību laikā. Līdz ar to papildus AAL pārejas noteikumiem izmantojami tiesību zinātnē attīstītie tiesību normu intertemporālās piemērošanas principi.

II. Pārkāpumu atzīšana par nesodāmiem un citas izmaiņas dispozīcijās

AAL 4. panta otrā daļa noteic: "*Normatīvajam aktam, kas atzīst administratīvo pārkāpumu par nesodāmu, mīkstina sodu vai ir citādi labvēlīgs personai, ja vien attiecīgajā likumā nav noteikts citādi, ir atpakaļejošs spēks, proti, tas attiecas uz pārkāpumiem, kas izdarīti pirms attiecīgā normatīvā akta spēkā stāšanās dienas.*"

AAL 4. panta otrā daļa attiecas uz materiālo tiesību normu piemērošanu laikā.⁴ Svarīgākais šajā gadījumā ir izšķirt, vai jaunās – nozares likumos un pašvaldību saistošajos noteikumos paredzētās – tiesiskās sekas ir labvēlīgākas vai nelabvēlīgākas par LAPK paredzētajām tiesiskajām sekām.⁵

Tiesību normas, kas noteic administratīvos pārkāpumus, tika izvērtētas un veidotas, ievērojot Tieslietu ministrijas 2014. gada informatīvajā ziņojumā "Nozaru administratīvo pārkāpumu kodifikācijas ieviešanas sistēma" un 2016. gada un 2018. gada informatīvajā ziņojumā "Nozaru administratīvo pārkāpumu kodifikācijas ieviešanas sistēmas īstenošana" minētos kritērijus: 1) administratīvā akta prioritātes princips, 2) nodarījuma bīstamība, 3) sabiedriskais kaitīgums, 4) nodarījuma sekas, 5) nodarījuma aktualitāte, 6) nodarījuma attiecināmība uz publiski tiesiskajām attiecībām.⁶ Tā rezultātā daudzi LAPK esošie administratīvie pārkāpumi nozaru likumos netika iekļauti vai arī ir mainījušies to būtība, pat ja dispozīcijas vārdiskā izteiksme ir saglabājusies līdzīga.

Nozaru likumos administratīvā atbildība nav paredzēta par administratīvā akta labprātīgu nepildīšanu. Šie jautājumi risināmi administratīvajā procesā. Piemēram, Administratīvo sodu

³ Plašāk par AAL pārejas noteikumu piemērošanu sk.: Laveniece-Straupmane N. Jaunais Administratīvās atbildības likums un tā piemērošana. *Jurista Vārds*, 30.06.2020., Nr. 26

⁴ Par pārkāpuma laikā spēkā esošā likuma piemērošanu un labvēlīgāka likuma atpakaļejošo spēku plašs skaidrojums pieejams: Leja M. Krimināltiesību aktuālie jautājumi un to risinājumi Latvijā, Austrijā, Šveicē, Vācijā. Noziedzīga nodarījuma uzbūve; cēloņsakarība; vaina; krimināltiesību normu interpretācija un spēks laikā. I daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2019, 281.–404. lpp.

⁵ Smiltēna A. 1. nodaļa. Skaidrojumi. Grām.: Administratīvo pārkāpumu tiesības. Administratīvās atbildības likuma skaidrojumi. Sagatavojis autoru kolektīvs. E. Danovska un G. Kūtra zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2020, 98.-99. lpp.

⁶ Plašāk sk.: Māliņa I. Jaunu administratīvo pārkāpumu sastāvu veidošana. Grām.: Administratīvo pārkāpumu tiesības. Administratīvās atbildības likuma skaidrojumi. Sagatavojis autoru kolektīvs. E. Danovska un G. Kūtra zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2020, 54.-63. lpp.

likuma par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā 3. pantā ir paredzēts apvienot visus administratīvos pārkāpumus par informācijas nesniegšanu, informācijas nepienācīgu sniegšanu vai nepatiesas informācijas sniegšanu iestādei.⁷ Šis pants attiecas uz normatīvajos aktos noteiktajiem pienākumiem iesniegt informāciju iestādei. Savukārt LAPK atsevišķos gadījumos bija paredzēta atbildība par administratīvā procesa laikā vai ar administratīvo aktu pieprasītas informācijas nesniegšanu.

AAL ir paredzētas procesuālo sankciju plašas pielietojamas iespējas. Līdz ar to nozaru likumos nav iekļauti pārkāpumi, kas izpaužas kā procesa traucēšana (piemēram, necieņas izrādīšana pret tiesu, izmeklēšanas un prokuratūras iestādēm). Tāpat ir svarīgi nošķirt pārkāpumus, kas vērsti uz procesa traucēšanu, no līdzīgiem patstāvīgiem administratīvajiem pārkāpumiem.⁸ Piemēram, Administratīvo sodu likuma par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā 4. pantā ir paredzēta administratīvā atbildība par amatpersonas likumīgo prasību nepildīšanu vai amatpersonas darbības traucēšanu. Šajā gadījumā jāņem vērā ne tikai iepriekš minētais administratīvā akta prioritātes princips, bet arī tas, ka minētais pants nav piemērojams gadījumos, kad persona traucē procesa gaitu vai nepilda likumā noteiktos pienākumus procesā.

Viens no jautājumiem, kas izraisīja plašas diskusijas nozaru administratīvo pārkāpumu kodifikācijas ieviešanas laikā, bija saistīts ar administratīvo atbildību par iestādes izdotā individuālā tiesību aktā (piemēram, administratīvajā aktā) iekļautu nosacījumu nepildīšanu. Lai ievērotu šādu blanketo normu definēšanas standartu, likumā jau bija jānosaka visas pazīmes, kas pietiekami precīzi norobežo rīcību, par kuru paredzēts soda piedraudējums, un persona varētu paredzēt, par kādu rīcību var iestāties administratīvā atbildība.⁹ Nav pieļaujams paredzēt atbildību, piemēram, vienkārši par "atļaujas nosacījumu pārkāpšanu", it īpaši, ja atļaujā iekļaujamo nosacījumu saturs konkrēti nav noteikts ārējā normatīvajā aktā. Līdz ar to nozaru likumos atbildība par individuālā tiesību aktā noteiktu nosacījumu nepildīšanu ir paredzēta vien izņēmuma gadījumos (piemēram, likumā "Par ietekmes uz vidi novērtējumu").

Vienlaikus administratīvās atbildības reformas rezultātā daudzas normas, kas noteic administratīvos pārkāpumus, tika precizētas, neradot jaunas tiesiskās attiecības (jaunus administratīvos pārkāpumus).¹⁰ Piemēram, Administratīvo sodu likuma par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā 3. pantā ir paredzēta atbildība par informācijas nepienācīgu sniegšanu. Tas atbilst LAPK lietotajai pazīmei "pārkāpjot normatīvajos aktos noteiktās prasības" vai "informācijas nesniegšana normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā".

Līdzīgi LAPK esoša norma nozares likumā var būt izteikta daudz detalizētāk. Piemēram, Medību likuma 32. pantā ir paredzēti pārkāpumi medību jomā. Salīdzinot ar LAPK 80. un 80.¹ pantu, redzams, ka Medību likumā ir konkretizēts, kas saprotams ar medību noteikumu pārkāpšanu. Šis piemērs atklāj arī citu administratīvās atbildības reformai raksturīgu iezīmi, ka LAPK vienā pantā vai tā daļā esošā atbildība var tikt sadalīta vairākos nozaru likumos. Tā, piemēram, šajā gadījumā administratīvā atbildība par informācijas nesniegšanu par nomedīto nelimitēto medījamo dzīvnieku skaitu vai izlietotām medību atļaujām ir paredzēta nevis Medību

⁷ Likumprojekta "Administratīvo sodu likums par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums ([anotācija](#)). Vēršam uzmanību, ka atsevišķos gadījumos atbildība par informācijas nesniegšanu ir paredzēta arī nozaru likumos, kas var radīt šķietamu kolīziju vai tiesību normu kolīziju.

⁸ Liukiša L. 8. nodaļa. Procesuālās sankcijas. Skaidrojumi. Grām.: Administratīvo pārkāpumu tiesības. Administratīvās atbildības likuma skaidrojumi. Sagatavojis autoru kolektīvs. E. Danovska un G. Kūtra zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2020, 244.-250. lpp.

⁹ Par blanketām normām ar norādi uz individuālu tiesību aktu plašāk sk.: Leja M. Krimināltiesību aktuālie jautājumi un to risinājumi Latvijā, Austrijā, Šveicē, Vācijā. Noziedzīga nodarījuma uzbūve; cēloņsakarība; vaina; krimināltiesību normu interpretācija un spēks laikā. I daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2019, 101.–103. lpp.

¹⁰ Leja M. Krimināltiesību aktuālie jautājumi un to risinājumi Latvijā, Austrijā, Šveicē, Vācijā. Noziedzīga nodarījuma uzbūve; cēloņsakarība; vaina; krimināltiesību normu interpretācija un spēks laikā. I daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2019, 316. lpp.

likumā, bet gan Administratīvo sodu likuma par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā 3. pantā.

Dažos gadījumos ir notikusi likumdevēja vairāk vai mazāk neapzināta atsevišķu administratīvo pārkāpumu atzīšana par nesodāmiem. Piemēram, LAPK 155.⁸ pants paredzēja atbildību par autortiesību vai blakustiesību pārkāpšanu. Šī norma ir zaudējusi spēku līdz ar AAL spēkā stāšanos. Šobrīd Saeimā tiek skatīts likumprojekts "Grozījumi Autortiesību likumā" (Nr. 682/Lp13), kas paredzēs administratīvo atbildību autortiesību un blakustiesību jomā. Ievērojot vislielākās labvēlības principu¹¹, ja starp pārkāpuma izdarīšanu un lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā, nodarījums kādu brīdi nav bijis sodāms, persona nav sodāma pat tad, ja lēmuma pieņemšanas brīdī šāds nodarījums atkal ir sodāms.

III. Ar administratīvo sodu sistēmu saistītās izmaiņas

Administratīvās atbildības reformas rezultātā ir mainīta gan administratīvo sodu sistēma, gan arī pārskatīti par konkrētiem administratīvajiem pārkāpumiem piemērojami sodi.

AAL ir noteikti tikai četri administratīvo sodu veidi: divi pamatsodu veidi – brīdinājums un naudas sods, divi papildsodu veidi – tiesību izmantošanas aizliegums un tiesību atņemšana. Kā redzams, AAL vairs neparedz tādus soda veidus kā administratīvais arests un administratīvā pārkāpuma priekšmeta vai izdarīšanas rīka konfiskācija.

AAL izslēdz no administratīvo sodu sistēmas ar brīvības atņemšanu saistīto sodu – administratīvo arestu.¹² Gadījumos, kad LAPK bija paredzēts piemērot administratīvo arestu, šobrīd nozaru likumos pamatā ir palielināts naudas soda apmērs. Piemēram, LAPK 149.¹⁵ panta trešā daļa paredzēja, ka par transportlīdzekļa vadīšanu vai mācīšanu vadīt transportlīdzekli, ja izelpotā gaisa vai asins pārbaudē konstatētā alkohola koncentrācija asinīs pārsniedz 1,0 promili, bet nepārsniedz 1,5 promiles, uzliek naudas sodu velosipēda un mopēda vadītājam 120 *euro* apmērā, bet cita transportlīdzekļa vadītājam piemēro administratīvo arestu no piecām līdz desmit diennaktīm, uzliek naudas sodu no 850 līdz 1200 *euro* un atņem transportlīdzekļu vadīšanas tiesības uz diviem gadiem. Šobrīd Ceļu satiksmes likuma 62. panta trešā daļa noteic, ka par transportlīdzekļa vadīšanu vai mācīšanu vadīt transportlīdzekli, ja izelpotā gaisa vai asins pārbaudē konstatētā alkohola koncentrācija asinīs pārsniedz 1,0 promili, bet nepārsniedz 1,5 promiles, piemēro naudas sodu velosipēda vadītājam divdesmit četru naudas soda vienību (t.i., 120 *euro*) apmērā, bet cita transportlīdzekļa vadītājam — no simt septiņdesmit līdz divsimt astoņdesmit naudas soda vienībām (t. i., no 850 līdz 1400 *euro*) un atņem transportlīdzekļu vadīšanas tiesības uz trim gadiem. Tādējādi Ceļu satiksmes likumā ir palielināts gan maksimālais naudas soda apmērs, gan tiesību atņemšanas ilgums. Ja salīdzina naudas sodu ar administratīvo arestu (ar brīvības atņemšanu saistīts sods), tad naudas sods ir vieglāks soda veids,¹³ un tādējādi Ceļu satiksmes likuma 62. panta trešā daļa ir personai labvēlīgāka tiesību norma.

Normu, kas paredz piemērot administratīvo arestu, piemērojamībai laikā īpaša uzmanība šobrīd pievēršama, izskatot lietas apelācijas instances tiesā.

Administratīvā pārkāpuma priekšmeta vai izdarīšanas rīka konfiskācija AAL ir iekļauta, tomēr ne kā administratīvais sods, bet gan kā patstāvīgs administratīvās atbildības sistēmas institūts un tiek pieskaitīts citiem administratīvās atbildības sistēmas piespiedu līdzekļiem.¹⁴

¹¹ Leja M. Krimināltiesību aktuālie jautājumi un to risinājumi Latvijā, Austrijā, Šveicē, Vācijā. Noziedzīga nodarījuma uzbūve; cēloņsakarība; vaina; krimināltiesību normu interpretācija un spēks laikā. I daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2019, 332.-336. lpp.

¹² Laveniece-Straupmane N. Jaunais Administratīvās atbildības likums: aktuālie piemērošanas jautājumi. *Jurista Vārds*, 30.06.2020., Nr. 26.

¹³ Leja M. Krimināltiesību aktuālie jautājumi un to risinājumi Latvijā, Austrijā, Šveicē, Vācijā. Noziedzīga nodarījuma uzbūve; cēloņsakarība; vaina; krimināltiesību normu interpretācija un spēks laikā. I daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2019, 337. lpp.

¹⁴ Par konfiskāciju administratīvā pārkāpuma procesā, tostarp kritērijiem, kādos gadījumos manta (lieta) atdodama īpašniekam vai valdītājam un kādos gadījumos konfiscējama, sk.: Gratkovska I. 12. nodaļa. Konfiskācija

Konfiskācija administratīvā pārkāpuma procesā vairs nerada administratīvajam sodam raksturīgās sekas (sodāmību), un tā nav izmantojama represīvā (sodīšanas) nolūkā.

Dažkārt par konkrētu administratīvo pārkāpumu paredzētie administratīvie sodu veidi un to apmērs ir mainīts vairākos aspektos. Piemēram, nozares likumā var būt ietverts vieglāks soda veids, salīdzot ar LAPK, bet paaugstināta maksimālā naudas soda robeža, vai arī dažādos virzienos mainīta naudas soda minimālā un maksimālā robeža. Piemēram, Administratīvo sodu likuma par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā 3. panta otrajā daļā ir ietverts LAPK 165.² pantā paredzētais pārkāpums. Tādējādi par ziņu nesniegšanu šajā gadījumā LAPK paredzēja naudas sodu no 210 līdz 350 *euro*, savukārt nozares likums – brīdinājumu, naudas sodu fiziskajai personai vai valdes loceklim līdz simt četrdesmit naudas soda vienībām (t.i., no 10 līdz 700 *euro*), atņemot valdes loceklim tiesības ieņemt noteiktus amatus komercsabiedrībās uz laiku līdz trim gadiem vai bez tā. Šis piemērs atklāj vairākus jautājumus, ar ko varētu saskarties pārejas periodā, izvērtējot administratīvās atbildības regulējuma piemērojamību laikā.

Vispirms, šeit nav skaidri saskatāms, kura tiesību norma abstrakti būtu uzskatāma par labvēlīgāku personai. Atbilde uz šo jautājumu meklējama, izmantojot t. s. konkrētās salīdzināšanas metodi. Proti, lietas apstākļi visaptveroši jānovērtē gan saskaņā ar LAPK regulējumu, gan atbilstoši Administratīvo sodu likuma par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā regulējumam un savstarpēji jāsalīdzina iznākums. Izšķirošais ir tas, kurš tiesiskais regulējums konkrētajā lietā, ievērojot lietas īpašos apstākļus, pieļauj personai saudzīgāku vērtējumu.¹⁵

Nākamais jautājums ir par papildsoda nozīmi labvēlīgāka likuma noteikšanas procesā. Pamatā atzīts, ka vispirms salīdzināmi pamatsodi un izmaiņas tajos ir noteicošās. Tomēr atsevišķos gadījumos šāda pieeja nebūtu attaisnojama, it īpaši, ja pamatsoda izmaiņas ir būtiskas.¹⁶

AAL paredzētie papildsodi – tiesību izmantošanas aizliegums un tiesību atņemšana – ietver LAPK paredzētos papildsodus par dažādu speciālo tiesību ierobežošanu vai atņemšanu. Jaunā sodu sistēma dod iespēju šos papildsodus piemērot arī juridiskām personām. Tiesību atņemšana ir smagāks papildsods nekā tiesību izmantošanas aizliegums (papildsoda maksimālais ilgums, nepieciešamība atkārtoti iegūt atņemtās tiesības).¹⁷ Uzmanība pievēršama ne tikai tiesību atņemšanas un tiesību izmantošanas aizlieguma atšķirībām, bet arī LAPK noteiktajam tiesību atņemšanas maksimālajam ilgumam. Saskaņā ar LAPK 29.¹ pantu tiesības ieņemt noteiktus amatus var atņemt uz laiku no viena gada līdz trim gadiem. AAL 17. panta otrā daļa paredz tiesību atņemšanu uz laiku no viena mēneša līdz pieciem gadiem. Ne visos nozaru likumos ir noteikts maksimālais tiesību atņemšanas ilgums konkrētam administratīvajam pārkāpumam. Piemēram, LAPK 159.¹¹ pants paredzēja, ka par nepatiesas informācijas sniegšanu Valsts ieņēmumu dienestam dīkstāves pabalsta saņemšanai uzliek naudas sodu fiziskajām personām vai valdes loceklim līdz tūkstoš piecsimt *euro*, atņemot valdes loceklim tiesības ieņemt noteiktus amatus komercsabiedrībās vai bez tā. Šobrīd Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma¹⁸

administratīvā pārkāpuma procesā. Skaidrojumi. Grām.: Administratīvo pārkāpumu tiesības. Administratīvās atbildības likuma skaidrojumi. Sagatavojis autoru kolektīvs. E. Danovska un G. Kūtra zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2020, 293.-300. lpp.; Gratkovska I. Konfiskācija administratīvā pārkāpuma procesā. *Jurista Vārds*, 17.12.2019., Nr. 50/51/52.

¹⁵ Par konkrētās salīdzināšanas metodes pielietojumu sk.: Leja M. Krimināltiesību aktuālie jautājumi un to risinājumi Latvijā, Austrijā, Šveicē, Vācijā. Noziedzīga nodarījuma uzbūve; cēloņsakarība; vaina; krimināltiesību normu interpretācija un spēks laikā. I daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2019, 338.-345. lpp.

¹⁶ Turpat, 344.-345. lpp.

¹⁷ Smiltēna A. 3. nodaļa. Administratīvais sods. Grām.: Administratīvo pārkāpumu tiesības. Administratīvās atbildības likuma skaidrojumi. Sagatavojis autoru kolektīvs. E. Danovska un G. Kūtra zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2020, 126.-127. lpp.

¹⁸ Šajā likumā paredzētās administratīvās atbildības piemērošana laikā gaitā varētu radīt arī citu diskutablu tiesību normu intertemporālās piemērojamības problēmu, kam tiesību zinātnē nav vienota un pārliecinoša risinājuma, proti, labvēlīga likuma atpakaļejoša spēka ietekme uz t. s. pagaidu likumu. Sk.: Leja M. Krimināltiesību aktuālie jautājumi un to risinājumi Latvijā, Austrijā, Šveicē, Vācijā. Noziedzīga nodarījuma uzbūve; cēloņsakarība; vaina; krimināltiesību normu interpretācija un spēks laikā. I daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2019, 360.-362., 370.-376. lpp.

16. panta pirmā daļa noteic, ka par nepatiesas informācijas sniegšanu Valsts ieņēmumu dienestam dīkstāves pabalsta saņemšanai piemēro naudas sodu fiziskajai personai vai valdes loceklim līdz trīssimt naudas soda vienībām, atņemot valdes loceklim tiesības ieņemt noteiktus amatus komercsabiedrībās vai bez tā. Lai arī papildsoda regulējuma vārdiskā izteiksme sankcijā nav mainījies, tomēr tagad tiesību atņemšanas maksimālais iespējamais ilgums Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likumā ir pieci gadi (LAPK – trīs gadi).

IV. Administratīvās atbildības tiesību normu konstrukcija

Pamatā katrai tiesību normai, kas nosaka administratīvo pārkāpumu, korespondē kāda cita tiesību norma, kurā noteikts atbilstošs pienākums. Šā pienākuma neievērošanas gadījumā personai var iestāties administratīvā atbildība. Tipiski administratīvie pārkāpumi vienmēr korespondēs kādai citai tiesību normai, no kuras izriet aizliegtās darbības kaitīgums. Ir atsevišķi izņēmumi, dažiem pārkāpumiem šādas korespondējošas normas nav¹⁹ (piemēram, dažiem Administratīvo sodu likumā par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā paredzētajiem pārkāpumiem – sīkais huligānisms, maznozīmīga miesas bojājuma nodarīšana).

Tāpat daudzas administratīvās atbildības sistēmas tiesību normas ir blanketas normas, proti, tās satur norādi uz citām normatīvajos aktos iekļautajām tiesību normām. Piemēram, Nolietotu transportlīdzekļu apsaimniekošanas likuma 15. panta otrā daļa paredz atbildību par normatīvajos aktos noteiktās transportlīdzekļa likvidācijas sertifikāta aizpildīšanas un izsniegšanas kārtības neievērošanu, likuma "Par piesārņojumu" 59. panta pirmā daļa – par dokumentēšanas prasību neievērošanu mēslošanas līdzekļu lietošanā lauksaimnieciskajā darbībā.

Līdz ar to uzmanība pievēršama arī korespondējošo normu un to normu, uz ko norāda blanketā norma, grozījumiem.²⁰ Šīs normas var ietekmēt administratīvā pārkāpuma pazīmes un normu piemērojamību laikā. Administratīvās atbildības reformas laikā šādas citas normas pamatā netika grozītas, taču nevar izslēgt ar reformu tieši nesaistītu grozījumu esību vai grozījumus nākotnē.

Iepriekš minētais jānošķir no dažādu normatīvu pazīmju precizējumiem, kas paši par sevi neietekmē administratīvo pārkāpumu regulējuma piemērojamību laikā,²¹ piemēram, Administratīvo sodu likuma par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā 2. panta otrajā daļā ietvertais termina "publiska vieta" skaidrojums (kopsakarā ar šā likuma 10. pantu un LAPK 171. pantu).

V. Citas izmaiņas

Administratīvās atbildības reformas laikā ir notikusi arī virkne citu izmaiņu, kas atsevišķos gadījumos var ietekmēt arī tiesību normu intertemporālo piemērojamību, piemēram:

1. Nozaru likumos ir ietverti jauni administratīvie pārkāpumi, kas nebija paredzēti LAPK.
2. Nozaru likumos vairs nav paredzēta atbildība par administratīvo pārkāpumu atkārtotību.²² Šīs pazīmes izslēgšana dažkārt ir ietekmējusi arī soda apmēru, salīdzinot ar LAPK esošo regulējumu.

¹⁹ Smiltēna A. Administratīvās atbildības norobežošanas no kriminālatbildības problemātika. Grām.: Administratīvo pārkāpumu tiesības. Administratīvās atbildības likuma skaidrojumi. Sagatavojis autoru kolektīvs. E. Danovska un G. Kūtra zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2020, 25. lpp.

²⁰ Sal.: Leja M. Krimināltiesību aktuālie jautājumi un to risinājumi Latvijā, Austrijā, Šveicē, Vācijā. Noziedzīga nodarījuma uzbūve; cēloņsakarība; vaina; krimināltiesību normu interpretācija un spēks laikā. I daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2019, 357.-388. lpp.

²¹ Turpat, 358.-360., 364.-368. lpp.

²² Māliņa I. Jaunu administratīvo pārkāpumu sastāvu veidošana. Grām.: Administratīvo pārkāpumu tiesības. Administratīvās atbildības likuma skaidrojumi. Sagatavojis autoru kolektīvs. E. Danovska un G. Kūtra zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2020, 59.-60. lpp.

3. AAL likums vairs neparedz vainas formu, un vaina ir aizstāta ar vainojamības koncepciju.²³ Līdz ar to nozaru likumos vairs netiek lietota LAPK raksturīgā pazīme "apzināti" (piemēram, "apzināti nepatiesu ziņu sniegšana", "apzināti nepamatota speciālo dienestu izsaukšana"). Tomēr var būt izņēmumi, kas izriet no attiecīgā nozares likuma vai starptautisko tiesību normu prasībām. Piemēram, Trauksmes celšanas likuma 18. pantā ir paredzēta administratīvā atbildība par apzināti nepatiesu ziņu sniegšanu, izmantojot trauksmes celšanas mehānismu vai sniedzot informāciju publiski. Tas saistīts ar trauksmes celšanas jēdziena izpratni, proti, par trauksmes celšanu nav uzskatāma apzināti nepatiesu ziņu sniegšana.

4. AAL, atšķirībā no LAPK, ir ietverts sistēmisks procesuālo izdevumu un atlīdzināšanas pienākuma regulējums.²⁴ Tas satur gan materiālas (procesuālo izdevumi veidi, atlīdzināšanas pienākums), gan procesuālas tiesību normas. Papildus jāievēro AAL pārejas noteikumu 9. punktā noteiktais, ka tām procesuālajām stadijām, kuras, piemērojot šo pārejas noteikumu 2. punktu, tiek izskatītas saskaņā ar LAPK, netiek piemērota šajā likumā noteiktā procesuālo izdevumu atlīdzināšanas kārtība, izņemot noteikumus par gadījumiem, kad procesuālos izdevumus sedz no valsts vai pašvaldības līdzekļiem. Tas nozīmē, ka AAL 76. panta otrajā daļā noteiktie gadījumi, kad sodītajai personai nav pienākuma atlīdzināt procesuālos izdevumus, attiecas arī uz tiem procesiem, kas tiek izskatīti LAPK noteiktajā kārtībā.

5. AAL ir ietverts regulējums par starptautisko sadarbību administratīvā pārkāpuma procesā, tostarp nolēmumu par mantiska rakstura piedziņu izpildi. Saskaņā ar AAL pārejas noteikumu 10. punktu AAL 38. nodaļu "Eiropas Savienības dalībvalstī pieņemta nolēmuma par mantiska rakstura piedziņu izpilde Latvijā" var piemērot tikai tad, ja administratīvais pārkāpums izdarīts pēc AAL spēkā stāšanās dienas.

VI. Kopsavilkums

Īsumā apkopojot visu iepriekš minēto, pārejas posmā, piemērojot administratīvās atbildības regulējumu, uzmanība pievēršama šādiem aspektiem:

1. Piemērojot tiesību normu, jānosaka, vai tā ir materiāltiesiska norma vai procesuālo tiesību norma. No tā ir atkarīgs, kāds regulējums un tiesību zinātnē attīstītie principi noteic šīs normas piemērojamību laikā. AAL pārejas noteikumos pamatā ir regulēti procesuālie jautājumi.

2. Nozaru likumos nav iekļauti daudzi LAPK esošie pārkāpumi. Neskatoties uz normatīvo regulējumu, ir mainījusies administratīvās atbildības piemērošanas izpratne, kas vēl papildus sašaurina tās piemērošanu (nav paredzēta atbildība par administratīvā akta nepildīšanu, procesa traucēšanu vai pienākumu nepildīšanu procesa laikā, tikai izņēmuma gadījumos paredzēta atbildība par administratīvajā aktā vai citā individuālā tiesību aktā paredzētu nosacījumu nepildīšanu). Tādējādi daļu pārkāpumu likumdevējs ir atzinis par nesodāmiem.

3. Administratīvās atbildības regulējuma detalizācija vai normu redakcionāli precizējumi paši par sevi neietekmē tiesību normu piemērojamību laikā.

4. Daži likumprojekti, kuros paredzēts pārņemt LAPK esošo administratīvo atbildību, šobrīd vēl nav pieņemti (stājušies spēkā). Tas nozīmē, ka šobrīd persona nebūs sodāma par LAPK spēkā esības laikā izdarītu pārkāpumu pat tad, ja lēmuma pieņemšanas brīdī attiecīgs pārkāpums atkal būs paredzēts spēkā esošā likumā.

5. AAL neparedz tādus sodus kā administratīvais arests un administratīvā pārkāpuma priekšmeta vai izdarīšanas rīka konfiskācija. Tādējādi nozaru likumos iekļautais regulējums

²³ Sk.: Smiltēna A. 2. nodaļa. Administratīvais pārkāpums. Skaidrojumi. Grām.: Administratīvo pārkāpumu tiesības. Administratīvās atbildības likuma skaidrojumi. Sagatavojis autoru kolektīvs. E. Danovska un G. Kūtra zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2020, 103.-105. lpp.; Danovskis E. Administratīvās atbildības likuma pamatnoteikumu svarīgākās nostādnes. *Jurista Vārds*, 17.12.2019., Nr. 50/51/52.

²⁴ Sk.: Vilcāns S. 10. nodaļa. Procesuālie izdevumi un to atlīdzināšana. Skaidrojumi. Grām.: Administratīvo pārkāpumu tiesības. Administratīvās atbildības likuma skaidrojumi. Sagatavojis autoru kolektīvs. E. Danovska un G. Kūtra zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2020, 264.-272. lpp.

pamatā mīkstina sodu šajos gadījumos un LAPK paredzētais sods nav piemērojams. AAL pieļauj piemērot konfiskāciju administratīvā pārkāpuma procesā, tomēr tas vairs nav soda veids.

6. Daudzveidīgas sodu veidu vai apmēra izmaiņas saistībā ar vienu pārkāpumu rada nepieciešamību izmantot konkrētās salīdzināšanas metodi – lietas apstākļi novērtējami gan saskaņā ar LAPK, gan AAL un nozares likuma regulējumu, izvēloties konkrētajā lietā personai objektīvi labvēlīgāko vērtējumu.

7. Pievēršama uzmanība papildsoda apmēra būtiskām izmaiņām, pat ja LAPK paredzētais pamatsods nozares likumā ir saglabāts nemainīts vai tam ir tikai nelielas izmaiņas.

8. Tiesību atņemšana ir smagāks sods nekā tiesību izmantošanas aizliegums. LAPK bija paredzēts īsāks tiesību ieņemšanas noteiktus amatus atņemšanas maksimālais ilgums.

9. Piemērojot administratīvo atbildību, nepieciešams izvērtēt arī korespondējošo normu un normu, uz ko norāda blanketās normas, grozījumu ietekmi.

10. AAL likuma spēkā stāšanās rada arī citas izmaiņas, kas atsevišķos gadījumos var ietekmēt administratīvās atbildības regulējuma piemērojamību laikā (piemēram, atteikšanās no atkārtotības institūta, vainojamības jēdziena izpratne, procesuālo izdevumu veidu un atlīdzināšanas pienākuma regulējums, starptautiskās sadarbības regulējums saistībā ar mantiska rakstura piedziņu).

11. Tiesību normu piemērojamības laikā jautājumiem uzmanība pievēršama arī administratīvā pārkāpuma procesā pirmās instances un apelācijas instances tiesā. Ja tas ir nepieciešams jaunajā tiesiskajā situācijā, tiesa pati var konstatēt personas atbildību administratīvā pārkāpuma izdarīšanā un piemērot sodu.

Valsts sekretārs

R. Kronbergs